

felelősek vagyunk e világ szomorú állapotáért, és azért, hogy közülünk a legnemesebbeket kiűzik a létből . . . Ezért ebben a szomorú pillanatban fogadjuk meg, hogy soha többé nem engedjük eluralkodni az emberi butaságot, nem engedjük elterpeszkedni a hitványságot. Fogadjuk meg, hogy soha nem engedünk területrendezést a lelkünkben, hogy soha többé nem hajtunk végre területrendezést a másokéban" (Bojtár Endre fordítása).

Havel e két darabja dramaturgiailag távolról sem tökéletes. A *Területrendezés*ben csaknem egy felvonáson át jól fésült mondatokban, párbeszédésített építészeti-urbanisztikai szakmai értekezés folyik, mindkét darabban fellelhetők esszéisztikus részletek, illetve sablonos dramaturgiai klisék (például a háromszögstorik), s nem ritkák a didaktikus tanulság-összefoglalások sem. Ugyanakkor süt belőlük az írói gondolat igazsága, a *Kísértés*ből az, hogy semmilyen körülmények között sem szabad alkut kötni az ördöggel, a hatalommal, a *Területrendezés*ből pedig az, hogy még a legigazabbnak tűnő célok érdekében sem lehet együttműködni a hatalommal, mert a kompromisszumban nemcsak az ember, a szakember kompromittálódik, hanem a cél is eltorzul.

Ez volt a pályája során egyre kevésbé groteszk hangú Václav Havelétek az üzenete a bárnyos forradalom előtt . . .

NÁNAY István

„CSAK” BABAGOND?

Szilágyi Eszter Anna: *Babagond*. Magvető, Budapest, 1989

„csak a farkasszemembe nézzél / a farkastorkom csupa / gyerekdurca / csak a csontokat nézd / ahogy szavaim helyén / összecsukolva is / átjár rajtuk a / NAGY FÉNY” Mottóként is idézhető Szilágyi Eszter Anna Drága Medve című verse, melyben sűrítve megtalálhatók mindazok az érzések, azok a vágyak és az a világlátás, amelyeket egy egész kötetben próbál kiírni magából a költő. Persze a farkasszem és farkastorok csak álca, a vers valódi dimenziója a „NAGY FÉNY” irányában nyílik meg. A nagy fény minden jelent, mindent, amit Szilágyi Eszter Anna meg akar mutatni magából, amit értékként el szeretne fogadtatni a világgal. Befelé fordul, hogy megtalálja a fényt, önmagát, a külvilág felé azonban érthetően gyanakvó, minden sorából érezhető az a „gyerekdurca”, amivel a konvenciókhoz, az elfogadotthoz közeledik.

Már a kötet cím is utal erre magatartásra, de csak a versek elolvasása után telítődik a *Babagond* önkritikával, társadalomkritikával, sőt iróniával is.

Véleményem szerint az irónia a Gombrowicz-féle „popsítás” következményeként jön létre, például az Üveglapversekben, a Mi néz ki? vagy a „Gyerekhangok” című darabokban. „Dezső! édesem! / lépj be az egyleti klubba! / meglátod jó lesz! / lesz kakaózsúr és / kakaós kalácska!” – írja az Üveglapversek című darabban. A kalácskát a társadalom kínálja, kötelezően bele kell harapni, meg kell enni és mosolyogni kell hozzá. De mégis hiába a kakaós kalácska, hiába van a babáknak „cumijük meg tejük”,

mégis „valami babagond van a levegőben, / a tápláló tejnél / komolyabb fajsúlyú és / nem babaruha”.

Ezt az iróniát többször önmaga felé is fordítja, és ilyenkor a végtelenségig torzított szerepben önmagától is megretten: „legkedvesebb kelmém takarja a / csodaló széles fekete hátát / aranyistrángját és kantárját / a csodalóval csoda fajtalanokdni / ezúton kérlek kedves Lidi ha / ilyesfajta ötleted támadna/ gondolj a szégyenre ami nem / lehet közönséges! / csodaló / csodaszerező / csodaszégyen. A Ment az halál című versében a feltételes móddal jelöli a felvett szerepet: „olcsó vagyok / meszelynyi barackpálinkáért / kapható / olcsó a fekete szemüveg rajtam / ha strandra járnék / volnék a fürdőskurva”. De mindez talán csak a megbotránkoztatásra jó – az persze más kérdés, hogy megbotránkozik-e valaki is –, a lényeg talán: „(na Csillag Anna, na! / nem ezt ígértem? / hajkölteményt, na nézd! / néznek TÉGEDET!)”. Az elutasítás, önmegtagadás belső válságból, hiányérzetből fakadhat. Ugyanezek az érzések hívják életre a magányverseket is, melyekből már nem érződik ki egyértelműen a szerep, igazabbnak tűnnek, és talán ezért is válhatnak a kötet legjobb darabjaivá. „kívül a jégvirág idebenn / ujjam a léghöz odafagy” – írja a Mert mostanában csacsogni sincsen kedvem nemhogy megigézni című versében. Ugyanez a kívülről jövő, a belső világot is bénító hideg hívja életre a tErzsébetem című darabot is: „olyan ujjszálmagam / olyan szeretetlen / te tudod mi az / a venyigékbeszökő / szomorúság / olyan fénytelen / erzsébetem / olyan nyomorúság”. Ezekben a versekben a „babagond” valódi problémává válik, és verssé tud nőni.

Több verséből éppen ez a valódiság hiányzik, ilyen például a Mi néz ki? című is, mely csak törekszik a jelképesre, az allegorikus felé, de nem tud azzá válni, mert az amúgy is agyonhasznált jeleket egy olyan világba helyezi át, amely igyekszik minél kevesebb kapcsolatot tartani a rajta kívül eső világokkal, s így az olvasó világával is.

Szilágyi Eszter Anna még keresi a hangját, próbálgatja a szavakat és formákat, de ami a legfontosabb, mindezt tudatosan teszi. Nem véletlenül idézi Rilket kötetének hátlapján: „. . . a korai versekkel vajmi keveset végeztünk. Várni kellene, egy egész, lehetőleg hosszú életen át eszmélni s édességet gyűjteni – és akkor, szinte az utolsó percben, akkor talán írhatnánk tíz jó sort.”

SZABÓ Katalin

ERDÉLYI BESZÉLGETÉSEK

Nagy Olga: *Világgá futó szavak*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1990

Nagy Olga, az erdélyi néprajz kitűnő ismerője és kutatója, rendhagyó kötettel lepte meg olvasóit. Maros megye egyik községében, Havadon falumonográfia készítéséhez folytatott gyűjtést a hetvenes években, amikor a lejegyzett szövegek mellett sok olyan is akadt, ami „mellébeszélés” volt, nem tartozott szorosan a monográfia anyagához. „Ezek a szövegek – írja róluk Nagy Olga – már kezdetben elkezdtek élni a maguk külön életét: rendszerbe szerveződtek, majd arra kényszerítettek, hogy tovább